

Акімов Михайло Олександрович,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

РОЗШИРЕННЯ ПЕРЕЛІКУ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Серед низки дестабілізуючих факторів сьогоденного суспільно-політичного життя в Україні чільне місце посідає перманентне протистояння влади та опозиції (а також владних партій між собою) у політичній сфері, що далі лише загострюватиметься з огляду на вибори наступного року. Поки ж їх суперечки привертають увагу і відволікають зусилля політичних партій, громадських організацій, мас-медіа та населення, цим користуються фінансово-промислові групи, обертаючи економічні процеси та бюджетні кошти на власну користь. Головна їх мета – контроль виробничих потужностей та фінансових потоків у державі, подальша трансформація грошового ресурсу у владний, що неможливе без отримання важелів впливу на підприємства, установи і організації усіх форм власності (аж до цілковитого захоплення). Одним із найбільш розповсюджених способів здобуття такого впливу є корупція (від лат. *corruptio* – псування, підкуп).

Можна сміливо стверджувати, що корупція є постійною проблемою України в усі роки її незалежності, причому набагато більш шкідливою, ніж будь-який інший вид протиправної діяльності. Якщо конкретні злочини впливають лише на безпосередніх потерпілих, тобто на відносно невелику кількість людей, то діяння, пов'язані із корупцією, підривають засади існування держави і віру громадян у неї, зумовлюють відхід економіки у «тінь» та міграцію найбільш активної та спроможної частини населення (перш за все молоді) за кордон, де неуразжені корупцією освіта і охорона здоров'я (так само, як і належно організована система соціальних ліфтів) дають змогу реалізувати себе у житті.

При цьому корупція нерозривно пов'язана з іншими формами злочинності, у першу чергу із організованою та економічною. Не буде перебільшенням вважати, що організованою злочинністю на території України стала саме завдяки утворенню корупційних зв'язків в органах державної влади (правоохоронних та інших). Саме інтеграція корупційних відносин призвела до утворення організованих корумпованих об'єднань представників усіх гілок влади та криміналу і набула настільки викривленого вигляду, що найбільш дохідним різновидом корупції стала діяльність із протидії їй. Ні зусилля правоохоронних органів та інших зацікавлених суб'єктів, ні наукові розробки та створені на їх основі пропозиції щодо удосконалення правозастосування не спромоглися бодай обмежити розповсюдження

корупції – і це виключно через брак політичної волі на вищих щаблях усіх гілок влади. Позбавляючи суспільство та державу стабільності і перешкоджаючи природному розвитку, корупція деформує систему моральних цінностей, загрожує життєво важливим національним інтересам та руйнуванням основних засад існування держави – демократії, соціальної справедливості, дотримання прав людини, законності, правопорядку.

Основні причини корупції носять комплексний характер, тобто є за своєю природою і соціально-економічними, і політичними. Йдеться перш за все про:

- колосальний перерозподіл власності в державі, обумовлений трансформацією системи управління економікою та масовою не завжди законною приватизацією майна;

- зміну суспільно-економічної формації, що спричинила утворення сприятливих умов для тих осіб, які свідомо стали на шлях злочинної діяльності як джерела отримання регулярного прибутку;

- вкрай незадовільний рівень оплати праці службових осіб органів влади та існування у них можливостей для збагачення за рахунок наявних владних повноважень;

- недоліки чинного законодавства та неврахування законодавцем і (або) правозастосовниками результатів наукових розробок із питань протидії корупції.

Що стосується останнього, то можна вести мову про певні зрушення з місця у зв'язку із запровадженням у чинному Кримінальному кодексі поняття «корупційний злочин». У 2014 році ст. 45 КК України була доповнена приміткою, у якій законодавець перерахував склади злочинів, що визнаються корупційними (пізніше, у 2015 році, ця примітка зазнала певних редакційних змін). Зазначені діяння в цілому утворюють дві окремі групи: розкрадання, вчинені шляхом зловживання службовим становищем (ст.ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410), та зловживання владою або наданими повноваженнями (ст.ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368, 368-2, 368-3, 368-4, 369, 369-2).

Зважаючи на чинні міжнародно-правові акти, до яких приєдналась і наша держава (Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією та Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією 1999 року, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 рік, Конвенція ООН проти корупції 2003 року), виокремлення корупційних злочинів у чинному КК України є обґрунтованим. Проте чи є вказаний вище перелік достатньо повним? Чи належно він фіксує коло діянь, що становлять корупційні злочини? На нашу думку, відповідь на ці запитання має бути негативною, і ось чому.

Корупція (відповідно до закону) – це використання наданих службовій особі повноважень чи пов'язаних із ними можливостей для одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб. Подібне не стільки дискредитує владу в очах населення, як чинить негативний

вплив на інші сфери суспільного життя. І першою такою сферою слід назвати господарську діяльність, у якій замість ринкових законів та чесної конкуренції вирішальними факторами успіху стають близькість до владного ресурсу та можливість безперервно конвертувати гроші у владу і владу у гроші. Залучення службових осіб (прямо чи завуальовано) до діяльності суб'єктів господарювання, до сприяння недержавним структурам в обмін на незаконне збагачення являють собою вельми розповсюджені в Україні приклади корупції, але при цьому до числа корупційних злочинів віднесено лише один злочин із розділу VII Особливої частини чинного КК України – нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (ст. 210).

З огляду на викладене та беручи до уваги найбільш розповсюджені види корупційних діянь, убачається обґрунтованою потреба у розширенні переліку корупційних злочинів шляхом включення до нього низки статей про суспільно небезпечні діяння у сфері господарської діяльності. Йдеться, зокрема, про ст. 206 «Протидія закордонній діяльності», 206-2 «Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації» та 211 «Видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону». Кожне з цих посягань або може бути вчинено лише спеціальним суб'єктом (службовою особою), або його вчинення службовою особою з використанням службового є особливо кваліфікуючою ознакою складу злочину. Більше того, їх характер у подібних випадках свідчить про корисливий мотив та мету незаконного збагачення винної особи, а відтак вчинене цілком відповідає визначенню корупції (згідно ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції»). Отже, примітка до ст. 45 КК України повинна бути доповнена посиланням і на ці статті.

Доцільно також згадати і ст. 209 «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом», тим більше, що подібні протиправні дії є корупційними злочинами згідно Конвенції ООН проти корупції 2003 року. Наша держава, ратифікувавши цей міжнародно-правовий акт, не тільки взяла на себе відповідні зобов'язання – згідно ст. 9 Конституції України згадана Конвенція є частиною вітчизняного законодавства. Ми вважаємо за необхідне доповнити ч. 3 ст. 209 КК України особливо кваліфікуючою ознакою вчинення даного злочину «службовою особою з використанням службового становища» та ввести цю статтю до переліку корупційних злочинів у примітці до ст. 45 КК України.

Підсумовуючи викладене, варто наголосити, що проблема кримінально-правової оцінки корупційних злочинів залишається на порядку денному як науковців, так і законодавців та з огляду на її актуальність потребує вжиття негайних заходів.